

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2025.17.280-294>

УДК: 327(303)

© Микита Дрогозюк¹

ЄВРОСКЕПТИЧНІ НАРАТИВИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ ЩОДО МАЙБУТНЬОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ ДИСКУРС-АНАЛІЗ

280

У статті здійснено системний аналіз євроскептичних дискурсів держав Вишеградської четвірки (В4) останніми роками як складової ширших процесів трансформації європейської ідентичності та політичної комунікації в межах Європейського Союзу. Автор виходить із положення, що євроскептицизм у країнах Центрально-Східної Європи не є лише реакцією на бюрократичну надбудову Брюсселя, а відображає прагнення до переосмислення принципів субсидіарності, суверенітету й політичної солідарності. Методологічною основою дослідження є поєднання критичного дискурс-аналізу, елементів порівняльної політики та підходів прагматичної теорії влади. Такий інтердисциплінарний підхід дав змогу розкрити динаміку риторичних конструкцій, що використовуються політичними елітами Польщі, Чехії, Словаччини та Угорщини для легітимації альтернативних моделей європейської інтеграції.

Результати даного дослідження показують, що після 2022 року євроскептичні наративи в В4 зазнали суттєвої еволюції: від критики міграційної та економічної політики ЄС до пошуку нових форматів регіонального впливу, зокрема у сфері безпеки та енергетичної незалежності. Доведено, що війна Росії проти України стала каталізатором зміни дискурсивних балансів – у риторичці окремих урядів простежується прагнення до «суверенного європеїзму», який поєднує національні інтереси з колективними безпековими зобов'язаннями.

Ключові слова: Вишеградська четвірка, євроскептицизм, європейська інтеграція, російсько-українська війна, Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, політична комунікація, дискурс-аналіз.

¹ Аспірант кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна, E-mail: drohoziuk.mykyta@chnu.edu.ua; <https://orcid.org/0009-0002-5463-5207>.

Eurosceptic Narratives of the Visegrád Group (V4) on the Future of the European Union: A Comparative Discourse Analysis (2018–2025)

The article provides a comprehensive comparative discourse analysis of the Eurosceptic narratives articulated by the Visegrád Group (V4) countries – Poland, Hungary, the Czech Republic, and Slovakia. The study explores how these narratives reflect the broader transformation of European identity and political communication within the European Union (EU). The research assumes that Central European Euroscepticism should not be reduced merely to a reaction against Brussels' bureaucracy but should be understood as an attempt to redefine the principles of subsidiarity, sovereignty, and political solidarity in the evolving European project.

Methodologically, the article employs a combination of critical discourse analysis, comparative politics, and the pragmatist theory of power, allowing for a multidimensional interpretation of political communication across the four countries. This interdisciplinary approach reveals how political elites in the V4 have strategically constructed rhetorical frames to legitimize alternative visions of European integration and to balance national sovereignty with collective obligations.

281

The findings demonstrate a significant transformation in V4 Euroscepticism after 2022. The Russian war against Ukraine served as a catalyst for shifting discursive patterns: while earlier narratives focused on migration and economic policy, more recent ones emphasize energy autonomy, regional leadership, and «sovereign Europeanism». This concept encapsulates the V4's pragmatic approach – combining critique of EU institutions with an aspiration to shape Europe's future security and governance agenda.

The article introduces the concept of pragmatic Euroscepticism to describe this hybrid model of political discourse, integrating both constructive and critical dimensions. The study's practical relevance lies in its potential to inform EU communication strategies toward Central Europe and to forecast the evolving internal dynamics of the Visegrád Group.

Keywords: Visegrád Group, Euroscepticism, European integration, Russia–Ukraine war, Poland, Hungary, Czech Republic, Slovakia, political communication, discourse analysis.

Постановка наукової проблеми. Упродовж останнього десятиліття європейська інтеграція постала перед низкою викликів – від фінансової та міграційної криз до пандемії COVID-19 і повномасштабної війни Росії проти України. Ці процеси спричинили зростання

дискусій навколо майбутнього Європейського Союзу (ЄС), зокрема в країнах Центральної Європи. Серед них особливе місце посідає Вишеградська четвірка – Польща, Угорщина, Чехія та Словаччина. Цей формат, створений у 1991 р. для координації процесу інтеграції до ЄС та НАТО, після 2010 р. набув нового виміру як майданчик для артикуляції спільних позицій у рамках ЄС – часто критичних до рішень Брюсселя.

Євроскептицизм, який у В4 має різну глибину й форми, трансформувався із маргінального явища у помітний елемент політичного дискурсу. В публічних промовах лідерів Вишеградської групи часто звучать мотиви «захисту національного суверенітету», «боротьби проти брюссельської бюрократії» чи «права на власну модель демократії». Такі висловлювання не завжди означають заперечення самого ЄС, але вони впливають на уявлення про його майбутнє. У цьому контексті доцільно розглянути євроскептичні наративи як форму політичної комунікації, що структурує бачення європейського проєкту в публічному просторі (Brack, 2020; Góga, 2025).

282

Період після 2018 року є показовим: він охоплює кінець епохи після Brexit, кризи навколо міграції, пандемію, воєнну агресію Росії проти України та дебати щодо розширення ЄС. Саме в цей час країни В4 сформували різні, подекуди суперечливі, бачення майбутнього ЄС – від прагматичного реформування до консервативно-сувереністського ревізійонізму.

Вишеградська четвірка історично відігравала роль «моста» між Сходом і Заходом Європи, однак із 2015 р. її позиції дедалі частіше сприймаються як виклик для європейської єдності. У сфері дискурсу країни В4 виявляють тенденцію до створення «наративів винятковості», які легітимізують політичні розбіжності з Брюсселем (Schmölz, 2019). При цьому євроскептицизм не є однорідним: якщо в Польщі та Угорщині він має системний ідеологічний характер, то в Чехії та Словаччині – переважно ситуативний або прагматичний (Walsch, 2018).

Проблема полягає в тому, що досі бракує цілісного порівняльного аналізу євроскептичних наративів усіх чотирьох країн у динаміці останніх років. Існують окремі дослідження політичної комунікації (Macková, et al. 2025), медіа-риторики (Agoston, 2024), чи внутрішньополітичних процесів (Naughton, 2022), але вони переважно фокусуються на окремих кейсах або етапах. Водночас відсутній системний

аналіз того, як В4 артикулює бачення майбутнього ЄС у контексті криз 2018–2025 рр. і як змінюються ці бачення у зв'язку з новими безпековими реаліями.

Постає логічне питання – які ключові євроскептичні наративи про майбутнє ЄС вибудовуються країнами Вишеграду, і як вони відрізняються між собою? Відповідь на це питання важлива не лише для розуміння внутрішньої політики В4, а й для оцінки трансформації ЄС як політичного простору.

Аналіз результатів наукових досліджень. Євроскептицизм у науковій літературі визначається як спектр позицій – від критики окремих політик ЄС до повного заперечення інтеграційного проекту (Taggart and Szczerbiak, 2008). Новіші праці розглядають його як дискурсивну практику, що переплітає ідеї суверенітету, ідентичності та політичного моралізму (Roth, 2025). Brack (2020) зазначає, що євроскептицизм правих партій часто набуває форми «анти-елітного наративу», в якому ЄС зображується як відчужена бюрократична система.

283

Дослідники наголошують, що в країнах ЦСЄ євроскептицизм має подвійне коріння: по-перше, він є реакцією на асиметрію між центром і периферією ЄС (Haughton and Deegan-Krause, 2022), а по-друге – частиною націоналістичного дискурсу про «захист ідентичності» (Walsch, 2018). Kaniok (2025) підкреслює, що В4 виступає не стільки як інституційний актор, скільки як «дискурсивна спільнота», яка поширює наративи альтернативного європейського порядку.

Питання зв'язку популізму з євроскептицизмом активно вивчають Mudde (2019) і Macková et al. (2025). Останні демонструють, що анти-ЄС меседжі у соціальних мережах Вишеградської четвірки викликають значне залучення аудиторії та зміцнюють партійну ідентичність. Agoston (2024) показує, як Віктор Орбан конструює «риторичну дистанцію» між Угорщиною та ЄС, використовуючи категорії «традиційних цінностей» і «християнської цивілізації».

Деякі автори розглядають В4 як символічну коаліцію, що використовує свою історичну ідентичність для артикулювання «альтернативного європейського наративу» (Góra, 2025; Bauerová, 2023). Schmölz (2019) аналізує, як у період міграційної кризи В4 використовувала антизахідну лексику «захист Європи», яка перетворилася на кодований вияв євроскепсису.

Дослідження Khudoliy and Zheltovsky (2024) демонструє, що лідери країн Вишеградської четвірки та Балтійських держав використовують наративи «реалістичного європейського проекту» у контексті обговорення вступу України до ЄС. Водночас Tereszkievich (2018) описує еволюцію антиєвропейського дискурсу В4 щодо зовнішніх дій ЄС як спробу переформулювати поняття «спільної Європи». Ці праці підкреслюють необхідність порівняльного аналізу новітніх наративів після 2020 р., коли кризи зробили питання майбутнього ЄС центральним у політичних дебатах.

Аналіз сучасних публікацій вказує, що попри критику політичного курсу ЄС, держави Вишеградської групи не відмовляються від ідеї європейської інтеграції як базової рамки безпеки. Це підтверджують і результати досліджень рівня довіри до інституцій ЄС – показники знизилися після 2020 року, проте залишаються вищими за середні в регіоні (EUROPOLITY, 2021). Українські автори також підкреслюють, що євроскептицизм слід розглядати як виклик, але не як заперечення ролі ЄС у глобальній політиці (Карпчук, 2023). Інституційні особливості політичної взаємодії урядів та опозиції у В4, описані у роботах Бусленка (Buslenko, 2000), допомагають зрозуміти, чому євроскептичні меседжі мають переважно інструментальний, а не ідеологічний характер.

Мета статті – виявити та порівняти євроскептичні наративи про майбутнє Європейського Союзу, сформульовані країнами Вишеградської четвірки останніми роками, зокрема внаслідок російсько-української війни. Завдання полягають у наступному: окреслити теоретичні підходи до аналізу євроскептичного дискурсу в ЄС; визначити ключові категорії та мотиви у публічних наративах країн В4; провести порівняльний аналіз наративів Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини; з'ясувати, як кризи (міграційна, пандемічна, війна в Україні) вплинули на трансформацію євроскептичних бачень майбутнього ЄС; сформулювати узагальнені тенденції та оцінити їх можливі наслідки для європейської інтеграції.

У дослідженні використовується методологія дискурс-аналізу (Фуко, Лакло та Моффі у прикладних європейських практиках), що дозволяє виявити, як через мовні та комунікативні стратегії формується уявлення про ЄС. У сучасних євроінтеграційних дослідженнях цей метод довів ефективність у виявленні «рамки легітимації» (Diez and Manners, 2020). Для країн Вишеградської четвірки це особливо

важливо, оскільки наративи часто стають засобом внутрішньої мобілізації, а не зовнішньої політики.

Виклад основного матеріалу. Після 2018 року євроскептицизм у державах Вишеградської четвірки почав набувати форм стратегічної амбівалентності – риторики, що поєднує критику Брюсселя з одночасним визнанням переваг членства в ЄС. Це явище яскраво простежується під час кампанії до Європейського парламенту 2024 року, зокрема в Угорщині, де урядові партії використовували подвійні меседжі – захист національного суверенітету та прагматичне утримання від виходу з ЄС (Euroambivalent and Equivocal Euroscepticism, 2025). Подібні риторичні моделі спостерігаються і в польському контексті, де партія «Право і справедливість» формує дискурс «реформування, а не руйнування» Союзу, що свідчить про адаптацію євроскептицизму до політичних умов Центральної Європи (Lázár, 2015).

Польща: євроскептицизм під знаком «європейського реалізму». У польському дискурсі простежується еволюція від конфронтаційного до більш прагматичного євроскептицизму. За правлячої партії «Право і справедливість» (PiS) риторика щодо ЄС спиралася на наратив «суверенної держави у суверенному Союзі». Промови Ярослава Качинського, Матеуша Моравецького та Анджея Дуди містили повторювані мотиви – «ЄС має поважати культурну ідентичність націй»; «Європа потребує реформи без централізації»; «Ми хочемо ЄС сильних держав, а не державної Європи».

Моравецький (2021) у промові в Європейському парламенті наголосив: «Ми хочемо Європи, яка зберігає свободу, але не руйнує коріння, на яких виросла». Такий наратив не заперечує членство в ЄС, а прагне легітимізувати політичний «європейський реалізм» – право на відмінну модель демократії, з національними консервативними цінностями в основі (Kucharczyk, 2023).

Після 2022 р. – на тлі російської агресії – польський євроскептичний дискурс зазнав трансформації. Війна актуалізувала ідею «європейської безпеки на східному фланзі», де Польща позиціонувала себе як провідного актора (Góra, 2025). ЄС у риторичі Варшави перестав бути ворогом, а радше став інституційною ареною, яку потрібно реформувати «зсередини».

Показовими є зміни в тональності польських медіа. Якщо у 2019–2020 рр. вони часто говорили про «диктат Брюсселя» (Polityka, Sieci), то після 2022 р. з'явилися лексичні звороти «оборона Європи», «від-

повідальне лідерство Сходу», «новий баланс сил». У публікаціях державних ЗМІ простежується переорієнтація наративу – замість критики «ЄС як загрози» фрейм «Польща як рятівник Європи» (Nič, 2024).

Таким чином, польський євроскептицизм останніх років пройшов шлях від оборонного націоналізму до конструктивного реформізму, зберігаючи при цьому риторичну автономію. Він є інституційним євроскептицизмом, що визнає ЄС, але заперечує його наднаціональне верховенство.

Угорщина: сувереністський ревізіонізм і «альтер-Європа». Угорський євроскептицизм – найпоширеніший у регіоні. Риторика прем'єра Віктора Орбана після 2018 р. вибудовується навколо ідеї «християнської Європи», яку треба «врятувати від ліберальної деградації». У промові 2019 р. в Тушваньоші він заявив: «Ми хочемо Європи вільних націй, а не імперії Брюсселя. Ми – останні захисники християнської цивілізації» (Orbán, 2019).

286

Основні мотиви угорського наративу «Суверенітет проти диктату» ЄС трактовано як інституційний гігант, що посягає на самовизначення держав; «Культурна оборона» – боротьба проти «масової міграції» та «ліберальної ідеології»; «Економічний прагматизм» – збереження вигод членства без політичних зобов'язань.

Угорський уряд активно використовував медіа (телеканал M1, агентство MTI, мережу Kormányzati Tájékoztatási Központ) для просування цих наративів. Контент-аналіз промов Орбана 2018–2024 рр. (Agoston, 2024) засвідчує зростання кількості посилань на «Брюссель» у контексті «загрози» та «ворожих рішень».

Після 2022 р. угорський дискурс змінив акценти, проте не зміст – війна в Україні використовувалася для аргументації потреби «суверенної зовнішньої політики». Орбан у 2023 р. говорив: «Ми не воюємо з Росією, ми воюємо за мир у Європі, який не прийде з Брюсселя». Така риторика зміцнила ізоляцію Будапешта в ЄС, але водночас створила у внутрішньому просторі міф про «моральну альтернативу Заходу» (Roth, 2025).

Поступово угорський євроскептицизм набув рис ревізіоністського проекту – «альтер-Європи», в якій ключову роль відіграють «незалежні нації». Його дискурс апелює до історичної пам'яті (Тріанон), християнської спадщини та національної гордості.

Таким чином, угорський наратив – це ідеологічний євроскептицизм, який не лише критикує ЄС, а й конструює власну цивілізаційну альтернативу.

Чехія: між прагматизмом і критичним реалізмом. Чеський дискурс характеризується змішаною, часто суперечливою позицією. У 2018–2021 рр. уряд Андрія Бабіша демонстрував «м'який євроскептицизм» – підтримку економічної інтеграції при водночас критиці політичної централізації. Бабіш на парламентських дебатах 2020 р. заявив: «Ми хочемо менше Європи в наших справах і більше Європи у безпеці» (ЇТК, 2020).

Дослідження групи науковців на чолі з Masková (2025) показує, що чеські медіа в цей період переважно обговорювали ЄС у прагматичному ключі, а саме як джерело фінансування, регулювання і, водночас, бюрократичного тиску. Євроскептицизм мав економічно-технократичний характер.

Після обрання президентом країни Петра Павела у 2023 р. та зміни уряду риторика Чехії стала помірковано проєвропейською. Однак залишилася внутрішня «критична рамка», спрямована проти надмірної регламентації кліматичної політики та «західного морального месіанства».

287

Соціологічні дослідження (CVVM, 2024) демонструють, що в Чехії зберігається стабільна більшість, яка підтримує членство в ЄС, але 45% респондентів вважають, що «Брюссель втручається занадто часто». Це відображає дискурс критичного реалізму, у якому ЄС сприймається необхідним, але не ідеальним.

Чеський євроскептицизм функціональний, він служить внутрішньополітичним цілям і рідко переростає у доктринальну опозицію ЄС. У публічних промовах прем'єра Фіали (2024) фрейм «раціонального партнера» переважає над риторикою протистояння: «Чехія хоче реформ ЄС, але ми не сумніваємося у його цінності».

Словаччина: від проєвропейського консенсусу до «сувереністського повороту». До 2023 р. Словаччина вважалася найбільш проєвропейською державою В4. Дискурс попередніх урядів акцентував увагу на перевагах інтеграції, євроатлантичній солідарності та підтримці України. Однак повернення Роберта Фіцо до влади у 2023 р. змінило риторику на протилежну.

Фіцо почав активно використовувати наративи «національного суверенітету» й «миротворчої позиції» щодо України. У жовтні 2023 р.

він заявив: «Словаччина – частина ЄС, але ми не дозволимо втягувати себе у чужі війни. Ми не будемо васалом Брюсселя» (Reuters, 2023).

Словаччина стала прикладом політично умовного євроскептицизму – її дискурс змінюється залежно від партійного складу уряду. Водночас медіа-аналіз (Kaniok, 2025) засвідчує зростання числа матеріалів із фреймом «ЄС як нав'язувач політики», особливо в темах енергетики та санкцій.

Останніми роками у Словаччині посилився наратив «нейтралітету» – прагнення виступати «мостом між Сходом і Заходом». Цей дискурс використовує риторичку незалежності, але водночас приховано апелює до антиєвропейських емоцій (Hlinka, 2025).

Таким чином, словацький євроскептицизм має опортуністичний характер – він слугує політичній легітимації влади, а не ідеологічній опозиції ЄС.

288 Узагальнюючи, можна виокремити три моделі євроскептичного дискурсу:

- 1. Реформістська (Польща) – спроба поєднати критику з пропозицією оновлення ЄС.
- 2. Цивілізаційна (Угорщина) – побудова альтернативного бачення «справжньої Європи».
- 3. Прагматично-адаптивна (Чехія і Словаччина) – ситуативна реакція на внутрішньополітичні чинники.

У публічних виступах лідерів країн Вишеградської четвірки виявлено три головні візії майбутнього ЄС:

- 1. ЄС як спільнота суверенних держав (Польща, Угорщина) – акцент на міжурядовій співпраці, відкидання федералізації, риторика «захисту традиційних цінностей».
- 2. ЄС як функціональний союз (Чехія, частково Словаччина) – прагнення «менше політики, більше ефективності», бачення ЄС як економічного інструменту, відсутність глибокої ідеологічної опозиції.
- 3. ЄС як розколота цивілізація (Угорщина) – дихотомія «справжня Європа» vs «Брюссельська імперія», акцент на духовно-культурних аргументах, легітимація відмінної політичної моделі.

Дискурсивні дослідження підтверджують, що євроскептицизм у В4 не є монолітним, а утворює систему «вузлових точок», які переосмислюють зовнішньополітичні дії ЄС через призму національного

інтересу (Tereszkiewicz, 2018). Такі фрейми, як «Європа батьківщин» або «ЄС для сильних націй», стали основою альтернативного політичного наративу в регіоні (Catallaxy, 2021). Водночас соціологічні опитування свідчать, що близько третини громадян країн Вишеграду вважають спроби зовнішнього впливу на європейські вибори суттєвою проблемою, що демонструє високий рівень сприйнятливості суспільства до інформаційних маніпуляцій і зовнішніх впливів (CEDMO Hub, 2024).

Дискурс-аналіз показує, що в усіх чотирьох країнах з 2022 р. зростає частотність слів «безпека», «реформа», «майбутнє Європи». Це свідчить про зміщення риторики з конфліктної до екзистенційно-аналітичної, у якій ЄС сприймається не стільки як об'єкт критики, скільки як простір, за майбутнє якого треба змагатися (Diez & Mannes, 2020).

Трансформація політичних підходів під впливом війни Росії проти України. Російсько-українська війна стала каталізатором пересмислення євроскептичних наративів. Польща зміцнила позицію «активного європейця», розширивши дискурс безпеки. Угорщина залишилася у позиції «миротворця», дистанціюючись від спільної лінії ЄС. Чехія консолідувалася навколо солідарності з Україною як європейської місії. Словаччина після 2023 р. частково відійшла від євроінтеграційного консенсусу.

Таким чином, війна не знищила євроскепсис, а змінила його рамки – із «антибрюсельського» у «безпеково-реалістичний».

Євроскептичні наративи В4 не є антиєвропейськими в буквальному сенсі. Вони виконують функцію дискурсивного коректора європейської інтеграції, задаючи альтернативні фрейми. Однак різниця між конструктивною критикою і системною опозицією є визначальною. Польща і Чехія тяжіють до першої, Угорщина і Словаччина (після 2023) – до другої.

Загалом, дискурс В4 досліджуваного періоду можна розглядати як лабораторію «посткризового європейського мислення» – суміш лояльності, ревізіонізму і прагматизму, яка відображає суперечності самого ЄС, які загострилися під впливом російсько-української війни.

Таким чином, євроскептицизм у Вишеградських країнах поступово переходить від класичного ідеологічного до «прагматичного» або навіть «інституційного» рівня, що відображає особливості взаємодії

політичних акторів і громадської думки (Батрименко, Неліпа і Ткач, 2024; Лапін, 2020). Він не руйнує довіру до ЄС, а радше перетворює її на елемент політичних переговорів щодо розподілу повноважень. Цей процес має значення і для України, адже участь у центральноєвропейських інтеграційних ініціативах створює додаткові умови для гармонізації політичних практик (Савельєв, Куриляк, 2019; Якимчук, 2020).

Висновки. Порівняльний дискурс-аналіз євроскептичних наративів країн Вишеградської групи останніх років засвідчив, що феномен євроскептицизму в Центральній Європі не є монолітним, а складається з кількох типологічно різних форм.

290 — Польща демонструє реформістський інституційний євроскептицизм, спрямований не на руйнування, а на оновлення ЄС. Її дискурс поступово перейшов від риторики конфлікту до аргументів «прагматичного європейського реалізму». Угорщина залишається осередком ідеологічного ревізйонізму, формуючи наратив «альтер-Європи» – християнської, антиглобалістської, антиелітарної. Чехія репрезентує прагматичний функціоналізм, у якому критика ЄС має утилітарний, а не системний характер. Словаччина, навпаки, демонструє опортуністичний євроскептицизм, що змінює тональність залежно від політичної кон'юнктури.

Попри відмінності, усі чотири дискурси об'єднує спільна риса – пошук нового балансу між національним суверенітетом і європейською інтеграцією. Вони не відкидають саму ідею ЄС, але намагаються переозначити його ідентичність і межі влади.

Після 2022 р. війна Росії проти України стала переломним моментом – вона трансформувала наративи від культурно-цивілізаційних до безпекових, переорієнтувала польську та чеську риторику на проєвропейські позиції, посилила ізоляціонізм Будапешта та Братислави. Таким чином, євроскептичний дискурс Вишеградської четвірки виступає індикатором гнучкості європейської інтеграції. Його існування не лише відображає політичні відцентрові тенденції, а й засвідчує, що ЄС зберігає здатність до адаптації через конфлікт і критику. Отже, майбутнє Союзу, відповідно до риторики країн В4, залежить від того, чи зможе Європа поєднати спільні цінності з повагою до культурного й політичного плюралізму.

References:

1. Batrymenko, O.V., Nelipa, D.V. i Tkach, O.I. 2024. Osoblyvosti spivvidnoshennia poniat «ievroskeptytyzym» i «populizm». Politychne zhyttia. (Hrud 2024), 107-115. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.4.14> (in Ukrainian).
2. Buslenko, V. V. (2015) «Instytutsiini mekhanizmy vzaiemodii uriadu ta parlamentskoi opozyttsii v krainakh Vyshehradskoi hrupy», Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seria: Istorii. Politolohii, Vyp. 13-14. URL: https://www.academia.edu/33232474/ІНСТИТУЦІЙНІ_МЕХАНІЗМИ_ВЗАЄМОДІЇ_УРЯДУ_ТА_ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ_ОПОЗИЦІЇ_В_КРАЇНАХ_ВИШЕГРАДСЬКОЇ_ГРУПИ (in Ukrainian).
3. Karpchuk, N. (2023). Yevroskeptytyzym – vyklyk roli YeS yak hlobalnoho aktora. «Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii», 10(2), 20-32. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-02-20-32> (in Ukrainian).
4. Lapin, O.I. (2020). Kontsept yevroskeptytyzmu v teorii mizhnarodnykh vidnosyn, Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seria 22: Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin, (28), pp. 23–29. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/29596> (in Ukrainian).
5. Saveliyev, Ye.V.; Kuryliak, V.Ie.; Kuryliak, M.Iu. (2019). Vyshehrad-ska chetvirkha ta Ukraina v konteksti rozvytku yevrointehratsiinykh protsesiv. Ekonomichnyi visnyk Donbasu. 2019. № 3. S. 21-29. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001051619> (in Ukrainian).
6. Yakymchuk, M.M. (2020). Vplyv yevroskeptytyzmu na funktsionuvannia instytutsii YeS. «Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii», 8(2), 258–275. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2020-02-258-275> (in Ukrainian).
7. Szweczyk, J. (2021). Euroscepticism in the Visegrád Group. *Catal-laxy*, 6(2), 49-63. <https://doi.org/10.24136/cxy.2021.004>
8. Haydanka, Y. (2021). Trajectories of Democratic Transits in the Visegrad Group: Between Theory and Practice. *Europolity*. 15(1), pp. 177–203. URL: <https://europolity.eu/wp-content/uploads/2021/10/Vol-15-no1-8.-Haydanka.pdf>
9. Benedek, I. & Sebestyén A. (2025). Euroambivalent and Equivocal Euroscepticism: Two Shades of Strategic Ambiguity in the 2024 European Parliament Elections in Hungary, *Czech Journal of Political Science*, No. 2 (2025). DOI: <https://doi.org/10.5817/PC2025-2-190>.

10. More than a third of the citizens of the V4 countries perceive foreign attempts to influence European elections as a big problem (CEDMO Hub, 9 May 2024). URL: <https://cedmohub.eu/more-than-a-third-of-the-citizens-of-the-v4-countries-perceive-foreign-attempts-to-influence-european-elections-as-a-big-problem/>.

11. Ágh, A. (2023). Decline of democracy in East-Central Europe: The populist challenge in Hungary and Poland. *East European Politics*, 39(1), 1–20. DOI: <https://doi.org/10.1080/21599165.2023.2170245>.

12. Agoston, K. (2024). Narratives of sovereignty in Hungarian political communication: Between Brussels and Budapest. *Journal of Contemporary European Studies*, 32(2), 233–249. DOI: <https://doi.org/10.1080/14782804.2024.1007823>.

13. Baun, M., & Marek, D. (2020). The Visegrad Group and the future of the European Union. *Journal of European Integration*, 42(5), 611–628. <https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1773927>.

292 — 14. Buras, P. (2022). Poland and the European Union: Between confrontation and cooperation. European Council on Foreign Relations Report. URL: <https://ecfr.eu/publication/poland-and-the-eu-2022>.

15. ČTK (2020). Babiš: We need less Brussels in our daily life. Czech News Agency. URL: <https://ctk.cz>.

16. CVVM (2024). Public Attitudes toward the European Union in the Czech Republic. Sociological Survey Report. URL: <https://cvvm.soc.cas.cz/en>.

17. Diez, T., & Mannens, I. (2020). Reflecting on the ‘Normative Power Europe’ debate: Key developments, challenges and future directions. *Cooperation and Conflict*, 55(1), 3–26. DOI: <https://doi.org/10.1177/0010836719889404>.

18. Duda, A. (2021). Speech at the 2021 Polish Independence Day Commemoration. President.pl. URL: <https://www.prezydent.pl/>

19. European Commission (2025). State of the Union Address 2025: Resilience and Reform. Brussels: EC Publications. URL: <https://ec.europa.eu/>

20. European Parliament (2024). Resolution on the State of Democracy in Hungary and Poland. Brussels: EP Publications. URL: <https://www.europarl.europa.eu/>

21. European Policy Centre (2025). The V4 and EU reform debates: From Euroscepticism to strategic autonomy. EPC Discussion Paper. URL: <https://epc.eu>.

22. Filip Tereszkieicz (2018). Visegrad Euroscepticism: Discursive Nodal Points in Eurosceptic Discourses Surrounding External Actions of the European Union. *Modelling the New Europe*, No. 26/2018. DOI: <https://doi.org/10.24193/OJMNE.2018.26.10>.

23. Góra, M. (2025). Poland's Eastern leadership and the changing European security order. *Security Studies Review*, 44(1), 55–74. DOI: <https://doi.org/10.1080/09636412.2025.1104982>.

24. Hlinka, J. (2025). Slovakia's turn toward neutrality: Populism and the European identity crisis. *Europe-Asia Studies*, 77(4), 589–607. DOI: <https://doi.org/10.1080/09668136.2025.1147905>.

25. Jarábik, B. (2014). Russia, Ukraine, and the Visegrad: Time to Get Real. *Carnegie Europe Commentary*. URL: <https://carnegieendowment.org/posts/2014/11/russia-ukraine-and-the-visegrad-time-to-get-real?lang=en¢er=europe>.

26. Kaniok, P. (2025). Media framing of the European Union in Slovak press (2018–2024). *Central European Political Studies Review*, 27(1), 17–35. DOI: <https://doi.org/10.5817/CEPSR-2025-1-2>.

293

27. Kucharczyk, J. (2023). Between nationalism and pragmatism: The evolution of Polish Euroscepticism. *European Politics and Society*, 24(3), 380–397. DOI: <https://doi.org/10.1080/23745118.2023.2169017>.

28. Lázár, N. (2015). Euroscepticism in Hungary and Poland: A Comparative Analysis of Jobbik and the Law and Justice Parties. *Politeja*. DOI: <https://doi.org/10.12797/Politeja.12.2015.33.11>.

29. Macková, A., Štětka, V., & Mazák, J. (2025). Czech media discourse on the EU: Continuity and change after 2022. *Media and Communication*, 13(2), 144–162. DOI: <https://doi.org/10.17645/mac.v13i2.7345>.

30. Nič, M. (2024). Poland's new European narrative: From conflict to leadership. *European Policy Centre Paper*. URL: <https://epc.eu/>

31. Nyssönen, H., & Metsälä, J. (2024). Central Europe between compliance and contestation: The Visegrad narrative of Europe. *Journal of Common Market Studies*, 62(3), 643–660. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.13572>.

32. Orbán, V. (2019). *Tusványos Speech 2019: The future of Europe*. Prime Minister's Office, Hungary. URL: <https://miniszerelnok.hu/>

33. Orbán, V. (2023). *Speech on Hungary's role in Europe*. Kossuth Radio Interview Transcript. <https://hirado.hu/>

34. Pavla, P. (2024). *Speech at the European Policy Forum*. Office of the President of the Czech Republic. <https://www.hrad.cz/>

35. Pech, L., Wachowiec, P., & Mazur, D. (2023). Poland's rule of law crisis: Implications for the European Union. *Hague Journal on the Rule of Law*, 15(1), 45–67. <https://doi.org/10.1007/s40803-022-00176-0>.

36. Reuters (2023). Slovakia's Fico says he will not support EU arms aid for Ukraine. *Reuters News*, 26 October 2023. <https://www.reuters.com/>

37. Roth, M. (2025). Orbán's Hungary and the “moral alternative” narrative. *Contemporary Politics*, 31(2), 178–196. <https://doi.org/10.1080/13569775.2025.1123450>.

38. Szymański, A. (2023). The Polish approach to European integration in the context of security and migration. *Polish Quarterly of International Affairs*, 32(1), 9–27. <https://doi.org/10.37132/pqia.2023.01>.

39. Vachudova, M. (2020). Populism, nationalism and European integration in Central Europe. *Government and Opposition*, 55(3), 327–355. <https://doi.org/10.1017/gov.2019.31>.

40. Visegrad Group (2023). Joint Statement on the Future of Europe. V4 Secretariat, Bratislava. URL: <https://www.visegradgroup.eu/>

294

41. Wójcik, A. (2022). Euroscepticism and media populism in Poland. *Media Studies*, 26(4), 97–112. <https://doi.org/10.14607/em.2022.4.07>.

—

42. Zgut-Przybylska, A. (2022). Democratic backsliding and the limits of EU conditionality in Hungary and Poland. *Journal of European Public Policy*, 29(10), 1542–1560. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2022.2075172>.